

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Економічний факультет

Кафедра бізнесу та управління персоналом

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

Лідерство і партнерство в підприємницькій діяльності

вибіркова

Спеціальність:

051 Економіка
071 Облік і оподаткування
072 Фінанси, банківська справа та страхування
073 Менеджмент
075 Маркетинг
076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність
292 Міжнародні економічні відносини

Галузь знань:

05 «Соціальні та поведінкові науки»
07 «Управління та адміністрування»
29 «Міжнародні відносини»

Рівень вищої освіти:

перший (бакалаврський)

Факультет:

економічний

Мова навчання:

українська

Розробники:

Белей Світлана Іванівна, доцент кафедри бізнесу та управління персоналом, к.е.н, доцент

Профайл викладача:

<https://econom.chnu.edu.ua/kafedry-ekonomichnogo-fakultetu/pid-torg-birj/pid-kolektyv-kafedry/belej-svitlana-ivanivna>

Контактний тел.:

509-464

E-mail:

s.belei@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle:

<https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=5257>

Консультації:

очні консультації – за попередньою домовленістю
он-лайн консультації – згідно з графіком

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Навчальна дисципліна «Лідерство і партнерство в підприємницькій діяльності» викладається у 2 семестрі 2 курсу першого (бакалаврського) рівня для здобувачів вищої освіти економічного спрямування.

Вивчення дисципліни «Лідерство і партнерство в підприємницькій діяльності» обумовлюється об'єктивними процесами конкурентної боротьби, що вимагають в підприємницькій діяльності обирати ефективні методи та прийоми управлінського впливу.

«Лідерство і партнерство в підприємницькій діяльності» це передача майбутнім фахівцям знань про важливі соціальні процеси домінування і підлеглості, управління групою, формування умінь і навичок побудови міжособистісних взаємин у спільноті в рамках моделей гуманістичного, транзакційного, дистрибутивного, сервантлідерства, готовності до виконання ролей у системі відносин «лідер-послідовники», здатності будувати плідні, конструктивні соціальні стосунки. Дана навчальна дисципліна є теоретичною основою сукупності знань та вмінь, що дає можливість нарощувати матеріальний та нематеріальний капітал, допомагає у професійному спілкуванні, володіння яким суттєво підвищує конкурентоздатність майбутніх спеціалістів, що значно розширює можливості їхнього працевлаштування, підвищує ефективність їхніх виражених рішень.

Навчальна дисципліна спрямована на: підготовку бакалаврів до формування активної життєвої позиції, розвиток методологічної культури в сфері науково-дослідної й управлінської діяльності у сфері лідерства й партнерства; оволодіння необхідним обсягом знань і навичок в області лідерства й партнерства в підприємницькій діяльності; формування наукового світогляду й уявлення про особливості лідерства й партнерства в підприємницькій діяльності.

2. Мета навчальної дисципліни.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Лідерство і партнерство в підприємницькій діяльності» є формування у здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня системи професійної компетентності (знань, прикладних вмінь та навичок) щодо використання принципів, типів, інструментів лідерства керівником та забезпечення тривалого ділового партнерства в підприємницькій діяльності; набуття знань про можливості успішного розвитку підприємств шляхом формування й участі в партнерствах різних типів і різновидів задля досягнення підприємством лідерських позицій на ринку; формування системного уявлення про лідерство в підприємницькій діяльності; розвиток міжособистісної та управлінської компетентностей, шляхом розкриття сутності лідерства, методів формування командної роботи для розвитку лідерського потенціалу.

Мета дисципліни - надання здобувачам вищої освіти ґрунтовних знань системи професійної компетентності (знань, прикладних вмінь та навичок) щодо використання принципів, типів, інструментів лідерства керівником та забезпечення тривалого ділового партнерства в підприємницькій діяльності. Завдання дисципліни полягають у підготовці студентів до оволодіння основними поняттями й концепціями теорії лідерства, вміння визначати переваги та загрози лідерської поведінки в підприємницькій діяльності, орієнтувати на формування системного уявлення про лідерство в підприємницькій діяльності.

3. Пререквізити.

Вивчення даної навчальної дисципліни студент розпочинає, прослухавши такі навчальні дисципліни, як: «Економічна теорія», «Мікроекономіка»; «Підприємництво та власний бізнес», «Критичне мислення», «Регіональна економіка», «Поведінка споживача».

4. Результати навчання.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:
знати:

- сутність лідерства, історії розвитку відповідних теорій їх перевагах і недоліках; особливості різних стилів лідерства;
- передумови ефективного лідерського впливу;
- про основні етапи формування команди;
- ціннісні, критеріальні та поведінкові переваги партнера у діловому спілкуванні;
- процеси внутрішньої динаміки команди при переході від одного етапу розвитку до іншого;

вміти:

- здійснювати аналіз ситуативних чинників, що обумовлюють вибір ефективного стилю лідерства в організації;
- обирати ефективні методи та прийоми управлінського впливу;
- формувати власний імідж шляхом цілеспрямованого використання мовної культури, культури зовнішності, невербальних засобів, аксесуарів;
- визначати свій стиль лідерства, ідентифікувати й намітити план розвитку свого стилю керування командою;
- визначати готовність колективу до формування команд;
- визначати сфери спільних інтересів та цінності для побудови ефективних партнерських стосунків;
- здійснювати оцінку ділових партнерів;
- формувати та підтримувати довіру бізнес-партнерів;
- вести дискусію й управляти аудиторією, уникати логічних помилок у суперечці й дискусії;
- здійснювати ділові переговори з урахуванням особливостей комунікаційної ситуації, етичних вимог та психологічних закономірностей переговорного процесу;
- визначати заходи щодо підготовки публічного виступу; здійснювати презентацію ділової інформації.

Вивчення дисципліни сприяє формуванню компетентностей та програмних результатів навчання:

Загальні та фахові компетентності

Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Здатність застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях.

Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Здатність працювати в команді.

Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.

Здатність діяти відповідально та свідомо.

Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Критичне осмислення теоретичних засад підприємницької діяльності.

Здатність обирати та використовувати відповідні методи, інструментарій для обґрунтування рішень.

Здатність здійснювати діяльність у взаємодії суб'єктів ринкових відносин.

Здатність застосовувати інноваційні підходи в діяльності підприємницьких структур.

Здатність здійснювати діяльність з дотриманням вимог нормативно-правових документів у сфері підприємницької діяльності.

Здатність визначати і виконувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких структур.

Здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію.

Здатність мати навички розроблення та управління проектами; розв'язувати поставлені задачі та приймати відповідні економічні рішення для підвищення ефективності діяльності суб'єктів бізнесу

Результати навчання:

Використовувати базові знання й уміння критичного мислення, аналізу та синтезу в професійних цілях.

Застосовувати набуті знання для виявлення, постановки та вирішення завдань за різних практичних ситуацій в підприємницькій діяльності.

Вміти працювати в команді, мати навички міжособистісної взаємодії, які дозволяють досягати професійних цілей.

Демонструвати здатність діяти соціально відповідально на основі етичних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства.

Використовувати знання форм взаємодії суб'єктів ринкових відносин для забезпечення діяльності підприємницьких структур.

Вміти вирішувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких структур і розв'язувати проблеми у кризових ситуаціях з урахуванням зовнішніх та внутрішніх впливів.

Використовувати відповідний науково-методичний інструментарій для бізнес-аналізу та обґрунтування на його основі економічних рішень щодо розвитку підприємств у різних сферах економіки.

Використовувати навички розроблення та управління бізнес-проектами; вирішувати завдання та приймати ефективні управлінські рішення для підвищення потенціалу розвитку суб'єктів бізнесу.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекцій	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	2	3	3	90	30	15			45		залік
Заочна	2	3	3	90	6	4			80		залік

5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							заочна форма					
	усьог о	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
Змістовий модуль 1 Лідерство та активація потенціалу команди													
Тема 1. Лідерство в підприємницькій діяльності в контексті BANI-світу.	9	2	2			5	9	2					7
Тема 2. Підприємець-лідер: поєднання soft-, hard- та meta-skills. Креативне лідерство.	9	2	2			5	9						9
Тема 3. Лідерство як груповий процес Імідж лідера. Гендерні особливості лідерства	9	2	1			6	9						9
Тема 4. Технології командного генерування ідей і вирішення проблемних ситуацій лідерства	9	4	1			4	9	2	2				5
Всього за змістовним модулем 1.	36	10	6			20	36	4	2				30
Змістовий модуль 2 Комунікації та партнерство у підприємницькій діяльності													
Тема 5. Партнерство у підприємницькій діяльності: працюючі моделі	9	2	1			3	9						9
Тема 6. Концепція ефективного партнерства: цінності, довіра, репутація.	9	2	2			5	9						9
Тема 7. Комунікативна компетентність, діловий протокол та етикет у діяльності сучасних лідерів	9	4	2			3	9						9
Тема 8. Комунікативні технології. Переговори як інструмент управлінської комунікації.	9	4	1			4	9						9
Тема 9. Процес медіації (посередництва) та головні умови досягнення успіху в бізнесі	9	4	2			3	9	2					7
Тема 10. Візуалізація та презентація ідей: правила ефективної презентації	9	4	1			4	9		2				7
Всього за змістовним модулем 2.	54	20	9			25	54	2	2				50
Форма підсумкового контролю – залік													
Разом	90	30	15			45	90	6	4				80

5.3. Зміст завдань для самостійної роботи

Самостійна робота здобувачів з дисципліни «Лідерство і партнерство в підприємницькій діяльності» спрямована на узагальнення, засвоєння та закріплення знань по кожній темі. Вона включає такі види робіт: опрацювання лекційного матеріалу, рекомендованої літератури, підготовку до практичних занять, розгляд питань, які виносились на самостійне вивчення, вирішення практичних ситуацій.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1. Лідерство в підприємницькій діяльності в контексті BANI-світу.	5	7
2	Тема 2: Підприємець-лідер: поєднання soft-, hard- та meta-skills. Креативне лідерство.	5	9
3	Тема 3. Лідерство як груповий процес Імідж лідера. Гендерні особливості лідерства	6	9
4	Тема 4. Технології командного генерування ідей і вирішення проблемних ситуацій лідерства	4	5
5	Тема 5. Партнерство у підприємницькій діяльності: працюючі моделі	3	9
6	Тема 6. Концепція ефективного партнерства: цінності, довіра, репутація.	5	9
7.	Тема 7. Комунікативна компетентність, діловий протокол та етикет у діяльності сучасних лідерів	3	9
8	Тема 8. Комунікативні технології. Переговори як інструмент управлінської комунікації.	4	9
9	Тема 9. Процес медіації (посередництва) та головні умови досягнення успіху в бізнесі	3	7
10	Тема 10. Візуалізація та презентація ідей: правила ефективної презентації	4	7

6. Методи навчання, форми та методи оцінювання

Методи навчання

МН1 – словесні методи (лекція, дискусія, бесіда, консультація тощо)

МН2 – практичні методи (практичні роботи)

МО3 – бізнес-кейси (індивідуальні або командні)

МН4 – наочні методи (презентації результатів виконаних завдань, ілюстрації, відеоматеріали, тощо)

МН5 – робота з інформаційними ресурсами: з навчально-методичною, науковою, нормативною літературою та інтернет-ресурсами

МН6 – комп'ютерні засоби навчання (онлайн курси – ресурси, web-конференції, вебіари тощо)

МН7 – самостійна робота над індивідуальним завданням або за програмою навчальної дисципліни

Форми та методи оцінювання

МО3 – захист бізнес-кейсів, результатів досліджень

МО4 – аналітичні звіти, реферати, тези доповідей, статті

МО5 – презентації результатів виконання завдань

МО6 – оцінювання завдань практичних робіт

МО7 – підсумковий контроль – залік

МО11 – інші види індивідуальних та групових завдань

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (до 50 % від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності). Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності: студенти мають свідомо дотримуватися правил академічної доброчесності, викладених у Положенні «Про виявлення та запобігання академічному плагіату у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича».

Списування під час контрольних робіт, заліків та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів).

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим. Відпрацювання пропущених занять здійснюється згідно з графіком консультацій викладача. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування, переведення на індивідуальний графік з різних причин) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Критеріями оцінювання є:

при усних відповідях: повнота розкриття питання; логіка викладання матеріалу; використання основної та додаткової літератури; аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки; уміння аналізувати теоретичні проблеми з урахуванням світової і вітчизняної практики;

при виконанні письмових завдань: повнота розкриття питання, аргументованість і логіка викладення матеріалу, використання літературних джерел, законодавчих актів, прикладів та фактичного матеріалу тощо; цілісність, системність, логічність, уміння формулювати висновки; акуратність оформлення письмової роботи.

Проведення підсумкового контролю здійснюється у формі заліку у в обсязі навчального матеріалу, визначеного навчальною програмою дисципліни і в терміни, передбачені графіком навчального процесу. Загальна підсумкова оцінка з дисципліни (максимум 100 балів) визначається як сума балів поточного і модульного контролю та результатів заліку (як можливість отримання додаткових балів, якщо набрані протягом семестру бали не влаштовують студентів). У випадку отримання менше 50 балів за результатами загального підсумкового контролю, студент обов'язково здійснює перескладання для ліквідації академічної заборгованості.

Система контролю та оцінювання

Види та форми контролю. Формами поточного контролю є усна чи письмова (тестування, есе, реферат, творча робота) відповідь студента. Формою підсумкового контролю є залік.

Засоби оцінювання. Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути: контрольні роботи; стандартизовані тести; проекти (наскрізні проекти; індивідуальні та командні проекти, ін.); аналітичні звіти; реферати; есе; розрахункові, графічні, розрахунково-графічні роботи; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; контрольні роботи; інші види індивідуальних та групових завдань.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

Розподіл балів, які отримують студенти під час вивчення дисципліни

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)											Загальна кількість балів	Кількість балів (залік)	Сумарна кількість балів
Змістовий модуль				Змістовий модуль							60	40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	ПКР	60	40	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	10			

7. Рекомендована література

Основна література:

1. Адізес І. Командне лідерство. Як порозумітися з будь-яким менеджером. К.: Наш формат, 2019, 304 с.
2. Кові С. 7 звичок надзвичайно ефективних людей. Х.: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2012, 384 с.
3. Крейг Н. Лідерство починається з призначення. К.: Фабула, 2019, 240 с.
4. Комарова К.В., Коляда С.П. Лідерство: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дніпро: 2017. – 452 с
5. Ланкастер Дж. Лідерство в стилі Lean. Шлях до постійного вдосконалення вашого бізнесу. К.: К.Fund, 2017. 240 с.
6. Максвелл Дж. 21 беззаперечний закон лідерства. Х.: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2017. 320 с.
7. Моріц М., Фергюсон А. Менеджмент у стилі Манчестер Юнайтед. Як стати чемпіоном. К.: Наш формат, 2018, 312 с.
8. Морозов В. В., Чередніченко А. М., Шпильова Т. І. Формування, управління та розвиток команди проекту (поведінкові компетенції) : навч. посіб. К.: Таксон, 2009. 464 с.
9. Про лідерство: Harvard Business Review. 10 найкращих статей. К.: КМбукс, 2016. 208 с.
10. Сидорова Н. М. Групова динаміка та комунікації в інженерії програмного забезпечення. Інженерія програмного забезпечення. 2012. № 3-4. 17 С. 37-46.
11. Юрчишин, В.М., Ходак Л.М., Гобир Л.М. Групова динаміка та комунікації: конспект лекцій. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2015. 146 с.

Додаткова література:

1. Адізес Іцхак Командне лідерство. Як порозумітися з будь-яким менеджером. Пер. з англ. Світлана Сарвіна. К.: Наш формат. 2019. 312 с.
2. Д. Гоулман Емоційний інтелект у бізнесі/ Д. Гоулман; пер. з англ. Ю.Шекет.- Х.:Віват, 2021. 528 с. 44
3. Дэйв Логан, Джон Кинг, ХэлиФишер-Райт. Лидер и племя. Пять уровней корпоративной культуры: пер. с англ.С. Кировой. М.: Манн, Иванов и Фербер. 2017. 304 с
4. Дикань Н.В., Борисенко І. І. Менеджмент: Навчальний посібник для студентів, аспірантів, викладачів ВНЗ. К., 2008. 389 с.
5. Дороніна М.С., Доронін А.В. Культура ділового спілкування і партнерства : навч. посібн. Х. : Вид. ХНЕУ, 2008. 204 с.
6. Жигайло Н., Кохан М., Данилевич Н. Психологія бізнесу. Навч. посібн. Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 308 с
7. Мацко Л.А., Прищак М.Д., Годлевська В.Г. Основи психології та педагогіки:навчальний посібник для студентів заочної форми навчання. Вінниця: ВНТУ, 2009. 163 с.
8. Остряньська Н. В. Комунікативні процеси у навчанні. Х.: ХНАМГ, 2009. 24 с.
9. Подольська, Є. А., Подольська Т.В. Соціологія: 100 питань – 100 відповідей. К. : ІНКОС, 2009. 352 с.
10. Прищак М.Д., Лесько О.Й. Етика та психологія ділових відносин : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2016. 151 с.
11. Сергеева Л. М., Кондратьева В. П., Хромей М. Я. Лідерство: навч. посібн. /за наук. ред. Л. М. Сергеевої. Івано-Франківськ.«Лілея НВ». 2015. 296 с.
12. Тележкіна О.О., Лисенко Н.О., Кушнір О.О., Литвиненко О.О., Піддубна Н.В. Ділове спілкування: усна і писемна форми: навч. посіб. Харків : Смугаста типографія, 2015. 383 с.
13. Теорія і практика формування лідера: навчальний посібник / О.Г. Романовський, Т.В. Гура, А.Є. Книш, В.В. Бондаренко. Харків, 2017 р. 100 ст.
14. Шевчук С.В. Ділове мовлення для державних службовців: Навч. посібн. К.: Алерта, 2012. 428 с.
15. Grzegorz Mazurkiewicz Przywydztwo edukacyjne. Odpowiedzialne zarządzanie edukacją wobec wyzwań współczesności. Krakow 2011. 297 s

16. Ian McDermott and L.Michael Hall PhD. The collaborative leader. The ultimate leadership challenge. 2016. 202 p.

Електронний ресурс:

1. Вебінар «Психологія лідера». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Y2m0R-gaDqo>
2. «Емоційне (надихаюче) лідерство», запис вебінару Алли Заднепровської. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=-9khI8YPvDA>
3. Лідерство у діяльності керівника освітньої організації / О. І. Бондарчук, О.О. Нежинська: спецкурс для слухачів очно-дистанційної форми навчання в системі післядипломної педагогічної освіти. К., 2017. 36 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/709755/1/%D0%A1%D0%BF%D0%B5%D1%86%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81_%D0%B2%20%D0%95%D0%91.pdf
4. Модель розвитку лідерських здібностей. URL: <http://www.management.com.ua/ld/ld002.html>
5. Стратегічне лідерство: якості, що відрізняють кращих керівників. URL: <https://www.bdo.ua/uk-ua/news-2/2020/strategic-leadership-the-qualities-thatdefine-best-leaders>
6. Стратегія блакитного океану: нові підходи до прогнозування у сфері національної безпеки. URL: <https://matrix-info.com/strategiya-blakynogo-oceanunovi-pidhody-do-prognozuvannya-u-sferi-natsionalnoyi-bezpeky/>
7. Our LEADERSHIP MODEL. URL: <http://www.pib.net./model.htm>
8. The Leadership Diamond®. Choose to be great. URL: <https://elcaminogroup.com/wpcontent/uploads/2015/10/Leadership-Diamond-Participant-Guide-Website.pdf>
9. Characteristics of a Collaborative Leadership Style. URL: <https://zipschedules.com/en/team-collaboration/collaborative-leadership-style.html>

8. Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Економіка та держава: Економіка та держава Електрон. дан., 2020. URL: <http://www.economy.in.ua/>
2. Офіційний сайт Державної служби статистики: Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Офіційний сайт електронної бібліотеки. URL: www.lib.com.ua.
4. Офіційний сайт інституту глобальних стратегій. URL: www.igls.com.ua.
5. Офіційний сайт інституту економічних досліджень і політичних консультацій. URL: www.ier.kiev.ua.
6. Офіційний сайт інституту світової економіки і міжнародних відносин. URL: www.iweir.org.ua.
7. Офіційний сайт Національної ради реформ. URL: www.reforms.kiev.ua.
8. Офіційний сайт національного інституту стратегічних досліджень. URL: www.niss.gov.ua.
9. Офіційний сайт національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського URL: www.nbuv.gov.ua.
10. Офіційний сайт Українського центру економічних і політичних досліджень ім. О.Разумкова. URL: www.uceps.org.
11. Офіційний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>
12. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <http://rada.gov.ua/>
13. Офіційний сайт Інституту економіки та прогнозування Національної академії наук України. URL: <http://ief.org.ua>.
14. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <http://www.me.gov.ua>.
15. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua>
16. Офіційний сайт Національної бібліотеки наукових видань URL: www.library.if.ua
17. Офіційний сайт Національної парламентської бібліотеки URL: www.alpha.rada.kiev.ua

18. . Офіційний сайт Наукової бібліотеки ім. Максимовича URL: www.lib-gw.univ.kiev.ua